

EESTI KEEL RIIGIKEELEKS

Minu ees laual on kaks läinud aasta ajalehte, 2. novembri «Kodumaa» ja 10. detsembri «Rahva Hääl». Mõlemas on ära toodud Eesti NSV keeleseaduse projekt erinevas redaktsioonis.

On väidetud, et need redaktsioonid on ligilähedaselt sarnased. On väidetud ka, et esimene redaktsioon on eesti keele kaitseks, teine vene keele kaitseks. Tähelepanelik lugeja on märganud, et mõlemas väites on oma tõetera sees.

66 aastat tagasi nõudis sageli tsiteeritud klassik, et on vaja maksma panna kõige rangemad eeskirjad meie liitu kuuluvates muurahvuselistes vabariikides rahvuskeele kasutamise suhtes. Ta kirjutas vajadusest võidelda tõsivene laadi kuritarvituste vastu ja juhtis tähelepanu sellele, et suure rahvuse internatsionalism peab sisaldama ebavõrdsust, et kompenseerida elus tegelikult väljakukkuvat (vt. ka 11. jaan. «Edasi»).

Kuivõrd ranged on keeleseaduse eeskirjad, jäägu iga lugeja enda otsustada. Küll tahaks aga tähelepanu juhtida mõne interrindlase väitele, et hoopis nemad on väikerahvus ja seetõttu vajavad kaitset. Tõepoolest on Eestis palju mitmesuguseid väikerahvusi (jätame siinkohal põlisuse küsimused vaatlusest kõrvale). Samas tuleb eristada meil elavaid ukrainlasi, valgevenelasi, lätlasi ja kõiki teisi, kellel on NSV Liidus oma rahvusterritoorium, nendest (näiteks rootslased, ingerlased, juudid), kellel meie suurel kodumaal põline rahvusterritoorium puudub. Viimasesse väikerahvuste rühma tuleb ilmselt lugeda ka keeruka nimetusega rahvus: ruskofajazõtsõni estõnets (A. Sai teleintervjuu).

Keeleseaduse uues redaktsioonis on aga eraldi esile tõstatatud vene rahvus, õigemini vene keel, mis on elus tegelikult väljakukkuva esiletõstmise. Kui meenutame nende juristide arutlusi, kes inimsusevastaste kuritegude mõistet vältisid, ei tohi me keeleseaduses mingil juhul hakata määratlema üleliidulise suhtlemise keelt. Täna võib see olla vene, homme ehk aserbaidžaani keel... Seetõttu teen ettepaneku jätta keeleseaduse uue redaktsiooni preambuli neljas lõik (mis räägib vene keelest kui üleliidulise suhtlemise keelest ja mis vana redaktsioonis puudus) seadusest välja. Kohendada tuleks keeleseadust ka tervikuna. (Järgnevalt on kursiivkirjas redaktsioonilised parandused keeleseaduse uues variandis.)

Olukorras, kus keeleseaduses on muudest keeltest rõhutatud vene keelt, tuleks tähelepanu pöörata ka rahvusvahelises suhtlemises levinud inglise keelele. Selleks kohustab meid IME programm: ma-

janduse orientatsioon läände, segaettevõtete loomine ja turismi arendamine nõuavad ingliskeelse dokumentatsiooni olemasolu ja suhtlusvõimaluste süvendamist. Seepärast teen ettepaneku tuua inglise keele mõiste keeleseadusesse sisse (konkreetselt § 3 algusesse: «Üksikisikule on tagatud võimalus ka inglise- ja venekeelseks asjaajamiseks ja suhtlemiseks», § 8 teise lõigu lõpp: «... ja nende tõlge inglise ja vene keeles» ning § 11 esimese lõigu lõppu «... eesti keelt mittevaldavate isikute puhul inglise, vene või muud keelt.»)

Täpsustamist vajavad paragrahvid, mis sätestavad asutustes, ettevõtetes ja organisatsioonides venekeelse asjaajamise ajutise jätkamise. § 12 teine lõik peaks sisaldama ka reegleid, mis on sätestanud § 33 (ka vene keelt kasutavate asutuste territooriumil väljapandavate siltide, kuulutuste, teadaannete ja reklaami tekstis olgu esikohal eestikeelne). Et § 15 teine lõik võib praegusel kujul seadustada vene keelt kasutavate asutuste pöördumise kõigi asutuste poole vene keeles, tuleks see sõnastada: «Ajutiselt vene keelt sisemise asjaajamiskeelena kasutavad asutused, ettevõtted ja organisatsioonid võivad omavahelisel suhtlemisel teise poole nõusolekul kasutada vene keelt.»

Muret tekitab keeleseaduse uues redaktsioonis § 24 kuues lõik: «Tagatakse igakülgne venekeelne teave Eesti NSV kohta televisioonis, raadios ja trükisõnas.» Mõistagi on selline teave praegusel perioodil vajalik. Ent kas ei kätke see ohtu ahendada niigi piiratud eestikeelsete saadete mahtu? Seetõttu teen ettepaneku vahetada selle paragrahvi neljas ja viies lõik omavahel ära ning anda kuuenda lõigu eel vastav garantii eestikeelsete programmide mahu suurendamise suunas.

Ka § 26 esimene lõik, mis sätestab keele valiku koosolekutel ning arusaadavuse tagamise, võib elus tekitada probleeme. Kujutame ette olukorda, kus tõlkevõimaluse puudumine ja üksainus saalis viibiv umbkeelne persoon sunnivad esinejat valima mitte-eesti keele. Ja seda mitte viisakusest, mitte parema arusaadavuse huvides, vaid juba seaduslikult. Seepärast teen ettepaneku sõnastada selle lõigu teine lause: «Arusaadavus eesti keelde tagatakse vajaduse korral tõlkega.»

Lõpuks veel kõige tähtsamast. See, kas keeleseaduses on juttu eesti rahva võõrandamatust õigusest riiklikule eneseteostusele (vana redaktsioon) või mitte (uus redaktsioon), ei muuda seadust paremaks ega halvemaks. Õigust riiklikule eneseteostusele ei saa meilt keegi võtta!

KALLE KULBOK